

Полюк Юлія Іванівна

Національного університету «Одеська юридична академія»,

асистент кафедри цивільного процесу

ДОТРИМАННЯ ОBOB'ЯЗKOBOTO ДOCУДОВОГО ПОРЯДКУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ – ОBOB'ЯЗKOBA УМОВА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

З урахуванням останніх змін цивільного процесуального законодавства особливої уваги привертає процесуальна сторона реалізації права на звернення до суду, оскільки Цивільний процесуальний кодекс України [1] (далі – ЦПК України) встановлює принципово нові та суттєво доповнює вже існуючі вимоги, які є необхідними для виконання суб'єктом звернення.

На теперішній час, аналізуючи положення чинного законодавства, слід зазначити, що розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження (ч. 13 ст. 7 ЦПК України), яке в свою чергу складається з двох форм – електронній (п. 1 ч. 9 ст. 14 ЦПК України) та паперовій (п. 2 ч. 9 ст. 14 ЦПК України).

Слід зауважити, що процесуальний порядок реалізації права на звернення до суду за захистом в межах звичної паперової форми дещо змінений. Зокрема, суттєво розширені вже існуючі вимоги щодо оформлення позовної заяви та запровадженні нові. В цьому аспекті привертає уваги п. 6 ч. 3 ст. 175 ЦПК України, відповідно до якого позивач зобов'язаний зазначити відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися, в тому числі, якщо законом визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [1].

Альтернативні способи вирішення спорів посідають пріоритетне місце в практиці багатьох зарубіжних країн. Саме тому в юридичній літературі неодноразово наголошувалось на потребі вивчення міжнародних стандартів у

цій сфері, з метою удосконалення норм національного законодавства, що регулює проведення процедури досудового врегулювання спору в конфліктних ситуаціях, внесенні змін до відповідних нормативно-правових актів для скасування перешкод у його здійсненні, розробці механізмів практичного застосування. Той факт, що досудове врегулювання спору має серйозні перспективи розвитку в Україні, як це відбувається в усьому світі, є очевидним. Саме тому, покладання на позивача обов'язку зазначити відомості про вжиття ним заходів досудового врегулювання спору як добровільного, так і обов'язкового при зверненні до суду, є цілком виправданим, оскільки ч. 1 ст. 16 ЦПК України зобов'язує сторони вживати заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом. Окрім цього від особи-порушника закон вимагає поновлення порушених права і законні інтереси інших осіб, не чекаючи пред'явлення претензії чи позову.

Обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору вбачається безпосередньо в приписах закону. Так, ст. 231 Кодексу законів про працю України встановлює, що розгляд трудових спорів у судах за заявами працівника чи власника або уповноваженого ним органу відбувається коли вони не згодні з рішенням комісії по трудових спорах (даті – КТС) підприємства, установи, організації (підрозділу). Відтак, КТС є обов'язковим первинним органом по розгляду трудових спорів, що виникають на підприємствах, в установах, організаціях, за винятком спорів, зазначених у ст. ст. 222, 232 цього Кодексу [2].

Зазначений порядок врегулювання спору наявний і в нормах Сімейного кодексу України (далі – СК України) [3]. Наприклад, за умови відсутності у подружжя дітей та наявності спільної згоди, шлюб розривається органом державної реєстрації актів цивільного стану (далі – ДРАЦС) на підставі спільної заяви (ст. 106 СК України). При цьому у разі ненадання згоди або ухилення

одного з подружжя від оформлення спільної заяви в органах ДРАЦС розірвання шлюбу можливе лише в судовому порядку.

Обов'язковий досудовий порядок врегулювання земельних спорів визначений ч. ч. 3, 4 ст. 158 Земельного Кодексу України (далі – ЗК України). Так, первинне врегулювання спорів щодо меж земельних ділянок, що перебувають у власності і користуванні громадян, та додержання громадянами правил добросусідства, а також спори щодо розмежування меж районів у містах здійснюють органи місцевого самоврядування в межах населених пунктів. При цьому центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, вирішує земельні спори щодо меж земельних ділянок за межами населених пунктів, розташування обмежень у використанні земель та земельних сервітутів [4]. І тільки лише у разі незгоди власників землі або землекористувачів з рішенням органів місцевого самоврядування, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, спір вирішується судом.

Продовжуючи дослідження неможливо оминати правову позицію Верховного Суду України, що викладена у ч. 8 постанови № 9 від 01. 11. 1996 року «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» відповідно до якої, суд не вправі відмовити особі в прийнятті позовної заяви чи скарги лише з тієї підстави, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом досудовому порядку [5]. Вбачається що, дотримання досудового порядку врегулювання спору взагалі не є обов'язковим для особи що потребує судового захисту, навіть якщо такий порядок врегулювання спору визначений законом як обов'язковий. Разом з тим, в рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) №15-рп/2002 від 9 липня 2002 року (справа

№ 1-2/2002) зазначав, обов'язкове досудове врегулювання спорів, яке виключає можливість прийняття позовної заяви до розгляду і здійснення за нею правосуддя, порушує право особи на судовий захист. Обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи [6].

Звернувши увагу на п. 7 ч. 4 ст. 185 ЦПК України можна стверджувати, що наразі така позиція не актуальна. Оскільки зазначена норма встановлює, що не додання до заяви доказів вжиття заходів досудового врегулювання спору у випадку, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом є підставою для постановлення судом ухвали про повернення заяви.

Окрім цього, не зазначення відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору при поданні позовної заяви, як наслідок тягне за собою застосування ст. 185 ЦПК України у частині залишення такої заяви без руху. Так, наприклад, ухвалою Перечинського районного суду Закарпатської області у справі № 304/7/18 про стягнення заборгованості позовну заяву було залишено без руху оскільки подана з порушенням вимог ст. 175 ЦПК України, а саме: не надано попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які позивач поніс і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи; не містить відомостей про вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися; підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього ж відповідача з тим самим предметом та з тих самих підстав [11]. Яскраво демонструє зазначену позицію й ухвала Олевського районного суду Житомирської області у справі № 287/21/18-ц про розірвання шлюбу [12]. Судом позовну заяву було залишена без руху у зв'язку з відсутністю відомостей про вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися, в тому числі, якщо законом визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору; не зазначено наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви;

відсутній попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які позивач поніс і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи.

З аналізу судової практики вбачається, що в позовній заяві позивач зобов'язаний зазначити чи вживав він заходів досудового врегулювання спору чи ні. Слід враховувати й те, що якщо законом буде визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору, то слід додати відповідні документи що підтверджують таке врегулювання.

Від так, відображення відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися, в тому числі, якщо законом визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору є обов'язковою умовою при реалізації права на звернення.

Список використаної літератури:

1. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>
3. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page>
4. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page>
5. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 01.11.1996 року // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах - Харків: Одиссей, 2000. - С. 49.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий Дім "Кампус Коттон клуб" щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124

Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) №15-рп/2002 від 9 липня 2002 року Справа № 1-2/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>

7. Ухвала Перечинського районного суду Закарпатської області у справі № 304/7/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72301420>

8. Ухвала Олевського районного суду Житомирської області у справі № 287/21/18-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71731787>